

לבנדובסקי אריה

ליאו , לואי , אליעזר.

וגם :

ליבנדובסקי ; לוינדובסקי ; לעוואנדאווסקי .

המלחין : "למנצח בנגינות"

1821 - 1894



כתב מיכה כרמון - אוקטובר 2016

תודה לבתנו איילת על עזרתה במונחים המוסיקליים

לשמוע אל הרינה ואל התפילה

את הביטוי מצאתי לראשונה בדו – שבועון "עברי אנכי", שיצא לאור בגליציה, ביוני 1887.

ברשימה על הקהילה בקישינב שהיה בה 'בית תפילת הנאורים', בבית הספר לאומנים שלידו תלמוד תורה. בימי שבת ומועד היה המקום צר

מהכיל. החזן התפלל בעזרת משוררים מטיבי נגן על פי חוקי הזמרה והשיר. דווקא 'הנאורים' - המשכילים מיעטו לבוא ולעומתם בא המון רב ל'קאהרשול' - אל בית התפילה של המקהלה. ההמון כלל קטנים

וגדולים, משרתים בחנויות, סנדלרים, חייטים ואופים...כולם ישבו על הספסלים כאשר בחרו.

בפאריז, בשנת 1888 ניתן צו ע"י שר המלחמה כי אנשי הצבא היהודים המשרתים בצבא הרפובליקה חופשיים בימי ראש השנה ויום הכפורים כדי שיוכלו לבוא לבתי הכנסת ולשמוע אל הרינה ואל התפילה. בארצות הברית, לפי הודעה ב'דיא ווארהייט' משנת 1906 - (היומון 'האמת'), התפילה והרינה ישוררו בקול החזן ישראל פין בתפילות ראש השנה ויום הכפורים וזאת באולם ה'פיפעל'ס טהעאטער.

שתלתם ניגונים - נשאם לבבי - הם שולחים פארות בדמי

'נוהגין להתפלל בניגונים המיוחדים לימים נוראים שתיקנו חזנים הראשונים שייחדו את קולם למקום, ועשו ניגונים לתפילות, תפילה תפילה וניגון שלה. ואין החזן רשאי לשנות הניגונים הנהוגים, שלא לבלבל את הציבור. שמתוך שהם שומעים ניגון חדש דעתם מתבלבלת ואינם מכוונים לכך כראוי'... (ש"י עגנון, "ניגונים" עמ' ס - ס"א בקובץ 'ימים נוראים').

הרשימה מוקדשת למלחין לבנדובסקי שעסק בעיקר בהלחנת מוסיקה דתית. במסעותי באתר 'עיתונות יהודית היסטורית' ובשבועון "המגיד", שקהל קוראיו היה ברובו בקיסרות הרוסית, בפרוסיה, בברלין...מצאתי עניין רב מאד ברשימה "למנצח בנגינות" שהודפסה ביום ה-8 בינואר 1891, והוקדשה למלחין לבנדובסקי.

גרעינים - נשאם לבבי

עיקר חינוכי היה חילוני בזרם בתי החינוך לילדי העובדים. אבל - אבות אבותי היו חרדים ואדוקים בשמירת הדינים, המסורת והחג, המנהג והלחן.

מצד משפחת אמי, גבריאלי בן דן – היה מתלמידיו של ההגר"א, אחד מחבורת העולים שעלו משקלוב לארץ הקדושה, אני דור שביעי מגבריאלי הטמון בהר הזיתים.

נכדו של גבריאלי- אליעזר דן עמד בראש ישיבת "עץ חיים" בעיר העתיקה.

בני משפחות ראב ושטמפר – גם אליהם אני משתייך מצד אמי. אברהם שטמפר היה סבא רבא שלי, בני המשפחה היו חרדים - לאומיים וציונים.

גם זיקה משפחתית לנו אל הרב יהושע קניאל ז"ל שהיה רבה הראשי של חיפה.

סבו של אבי יעקב שעלה מפולין, "פייבל דער ריבעלער" הסבא רבא שלי, היה בעל קול ערב ושימש "בעל קורא", ב'ימים נוראים' בשבת "שובה" וב'תשעה באב' שקוראים את התורה בניגון מיוחד, בגדול שבבתי הכנסת בעיירה 'בילסק פודלסקי' לעיתים היה אף בוחן חזנים.

בספר ה'זכור' לעיירה. כתב אבא על בתי הכנסת בעיירה והייחודיות שבהם ועל רחוב בית המדרש. בקינה על העיירה שחרבה, אותה הבאנו באתר המשפחתי 'הכרמונים כותבים' בספר על: יעקב כרמון.

אבא סיפר כיצד למד אצל המורה למפה את "ההפטרה" בניגון מסורתי אבל...בלי כובע, ועוד סיפר על ר' ניסל מלמד דרדקי שהיה גם חזן – נעים זמירות ישראל וכיצד עבר לפני התיבה ומהתפילות 'השכיבנו ה'אלהינו לשלום והעמידנו מלכנו לחיים' וגם: "מפני חטאינו גלינו מארצנו".

גם בתקופת המדינה בדרך ובימי המדינה אהב אבא להאזין בימי חג ומועד לשליחי הציבור המשוררים בבתי הכנסיות בשכונת "מאה שערים". בשבתות היה מאזין תדיר לתכנית הרדיו של פרקי החזנות ומתמוגג. מלווה היה אף בקולו את יוסל'ה רוזנבלט "הנני העני ממעש" ואת "שמע ישראל" מגרוננו של לייב גלנץ.

ובחדווה ושמחה עצומה היה מאזין כאשר משפחת מלבסקי - היהודית אמריקאית - השמיעה פרקי חזנות.

אבא סיפר שהיה בכוונה מגביר עוצמת הרדיו כדי ששכנינו החרדים בקטמון הישנה – שלא פתחו את מכשיר הרדיו בשבת ובחג, יאזינו ויזכו בהנאת השמיעה ללחנים ולחזנים היהודיים, לחזנות - המרוממת וזוקפת את הנפש.

בילדותי גדלתי בשכונות צפון ירושלים של שנות הארבעים , 'שכונת הבוכרים' ו'בית ישראל הישנה' שהיו כבר אז בעיקרן חרדיות. גם ספגתי מעט מ'בתי מחסה' בעיר העתיקה בה התגוררה סבתא חיה.

בכתה ב' למדתי בבית הספר החרדי לאומי 'מוריה' ששכן ברחוב מלאכי בפינת רחוב צפניה. בבית הספר למדנו באפן אינטנסיבי ונמרץ גם תפילה, תרגום אונקלוס לתורה, הווי חגים ומסורת, היקפנו את מרבית "החומש" וסיימנו כל ספר בקריאת: 'חזק חזק ונתחזק'.

הקדמתי בתולדות הרקע ותמונות מסיפורי חיי כדי לתת לעצמי ולמתעניינים הסבר ו'הצדקה' למה מצאתי עניין רב בכתבה על 'המנצח בנגינות'.. אין לי ספק שבאזני ונימי נפשי הגיעו, נספגו ומשפיעים עד הלום הקולות - הזמירות והלחנים הבאים גם מן התפילות.

"למנצח בנגינות" - האם על ערבים...תלינו כנורותינו ? הרשימה ב'המגיד' 1891

המחבר צבי מאלטר, לימים ד"ר ופרופסור, היה בין הסופרים הקבועים בעיתון 'המגיד'.

בקטלוג של הספרייה הלאומית ניתן למצוא חיבורים רבים שלו בשפה הגרמנית

את הרשימה פתח כך: 'מן היום אשר פסקה השירה והזמרה בבית אלוהינו וכינור ישראל חדל מתת קולו הנעים על הזבחים ועל הפסחים...על ערבים (עצי ערבה) תלינו כנורותינו עד כי לא קמה בהם עוד רוח השירה' (כלומר - בגלות מ. כ.) אבל כן נשמר הקשר האמיץ אשר היה מאז ומעולם בין מלאכת השיר והעבודה - זו תפילה. ובכל דור ודור קמו בקרבנו אנשי רוח ובעלי כישרונות טובים...החזנים והמשוררים בארצות רוסיה ופולין, גם אם כל חוקי המוזיקה החדשה היו זרים לרוחם, בכל זאת הועילו הרבה למשורר בחבלי קסם את הלבנות אל בתי התפילה. המשוררים הגדולים

(המלחינים) בארצות הנאורות במרכז אירופה וגרמניה עלו על החזנים ברוסיה ופולין כי "הנאורים" (המשכילים) השתדלו לחבר את הערב עם

המועיל ולעורר על ידי נועם השיר את הרצון בלב אלה אשר התרחקו מעת לעת מגבול היהדות והתפילה, המנהג והסדר הישן לא לקחו עוד את ליבם. היה צריך ב'מנוף' לעורר תנועת בנייה של בתי כנסת נוספים, לגרום להתפלל בהם וגם...להתענג על נועם העבודה (לחני התפילות) החדשה.

אריה לבנדובסקי (גם לוינדובסקי) היה מגדלור וזרקור ליהדות הנאורה בעת החדשה.

לבנדובסקי (1821 – 1894) היה אחד המנצחים והמנגנים - המלחינים הגדולים, איש חי רב פעלים אשר שיווה הוד והדר על תפילת ישראל

בחדש דצמבר 1890 חגגו בני הקהילה בעיר ברלין, יובל מלאת חמשים שנה בכהונתו. לבנדובסקי היה אז מנהל מקהלות מנגנים מטעם הממשלה וראש ללהקת המשוררים בהיכל הגדול.

תולדות המלחין - בעיקר לפי: שליפר אליהו, "המוסיקה של לבנדובסקי בפרספקטיבה היסטורית"

דף לתרבות יהודית, משרד החינוך האגף לתרבות

תורנית, גיליון 280, ניסן התשע"א עמ' 80 - 83.

פרופ' שליפר אליהו - מוסיקולוג וחזן ישראלי, הרצאתו בחנוכה תשנ"ה

לבנדובסקי נולד בעיירה וורעשען במחוז פוזן בפולין, אשר סופח לפרוסיה. אביו עסק בתרגומים לעברית. גרמנית ופולנית לצורכי בית הדין המקומי, הוא כנראה התכתב בענייני שו"ת עם הגאון הידוע רבי עקיבא אייגר.

האב שימש גם כחזן מקומי ונעזר ע"י חמשת בניו. הצעיר בהם אליעזר לואיס, למד מפי אביו תורה ומשנה וכנראה את הנוסח

המקובל במערב פולין של אותה תקופה, שהיה מזיגה של נוסח יהודי גרמניה עם השפעה ברורה של הרגשות המזרח אירופית.



תמונות מעיירת הולדתו של לבנדובסקי-ורשן

בשנת 1834 לאחר פטירת אמו והוא עוד טרם בר מצוה, כילד שהתבלט בכישרונותיו, עזב את עיירת מולדתו ועבר לברלין.

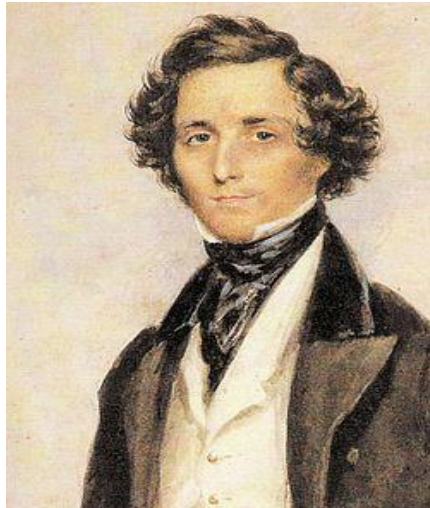
לבנדובסקי, למד נגינה בפסנתר ובכינור וכן פיתוח קול וניסה להתקבל לקונסרבטוריון של ברלין.

למזלו הצליח ליצור קשרים עם משפחת מנדלסון, אחת המשפחות התרבותיות ביותר בעיר, בני המשפחה מצאצאי הפילוסוף הגדול

משה מנדלסון היו אז כבר במעמקי ההתבוללות ורובם התנצרו, אבל ראו עצמם מחויבים לתמוך בנער המוכשר. וכך, אלכסנדר מנדלסון, כנר חובב, שהיה בן דודו של המלחין פליקס מנדלסון, לקח את לבנדובסקי תחת חסותו,

הם גם נהגו לנגן יחד דואטים לכינור.

האווירה התרבותית והמוסיקאלית בבית מנדלסון השפיעה וחדרה עמוקות למוסיקה שהלחין.



פליקס מנדלסון-בני משפחתו סייעו רבות לבנדובסקי הצעיר

מאוחר יותר. כאשר היה פרופסור למוסיקה התגורר בברלין בביתה של הנרייטה שהייתה החותנת של פאול לסר היהודי, איש עסקים - אריסטוקרט - עתיר ממון, שהמציא את הצלון – להצללה.

בסלון ביתה התנהלו תדיר חיים תרבותיים וערבים מוסיקליים.

פה היה נוהג לקחת שירים ישנים ולהלחין להם מנגינה חדשה כמו: "אבינו מלכנו" שנשאר לדורות.

בברלין בה קיבל לבנדובסקי הכשרה מוסיקלית היה לחזן - סולן בבית הכנסת והמשיך ולמד הלחנה באקדמיה הפרוסית לאמנויות ולזמרה. הצטיין, ובן 17 מונה כראש ומנהל המחלקה וכמנצח המקהלה בבית הכנסת. הוא היה היהודי הראשון שהתקבל לאקדמיה "הפרוסית" לאמנויות וכמו כן כיהן כפרופסור למוסיקולוגיה בקונסרבטוריון בברלין.

בבית הכנסת הישן בברלין חלו התפתחויות חשובות. החזן המקומי אשר ליאון לא הצליח לפענח את התווים - שהיו כתובים בכתב הישן ובמפתחות עתיקים בספרו של סלומון זולצר שהיה החזן - המלחין - והמנצח בחזנות האשכנזית אשר דרכו החדשנית במוסיקה של בית הכנסת ניכרת ומשפיעה עד היום.

שם ספרו של סלומון זולצר: היה "שיר ציון" הוא הודפס בווינה בשנת 1840. ונרכש עבור קהילת בית הכנסת בברלין.

החזן אשר ליאון פנה לתלמידו לשעבר – לבנדובסקי לפענח את יצירותיו של זולצר.

לבנדובסקי רשם את היצירות בכתב מודרני, אימן את המקהלה וניצח עליה בהצלחה רבה. מכאן ואילך הפך להיות מנצחה. בית הכנסת היה בעיקרו אורתודוקסי עם נטייה לשלב מוסיקה חדשה לפי אופנת הזמן.

לבנדובסקי היה הראשון שנשא בתואר: 'מנצח המקהלה', הוא לא היה חזן אלא "מנצח" - לפניו לא הייתה משרה כזאת.

בימי החזן ליכטנשטיין החזן שאחרי ליאון, התגבר מעיין היצירה של לבנדובסקי, הוא עיבד מחדש רצ'יטטיבים - דקלומים מושרים, ובנה סביבם תפקידי מקהלה בצביון מודרני.

לבנדובסקי הושפע והתרשם מהתרבות המקהלתית בת זמנו. ייחודית - הייתה ההשפעה עליו של המוסיקה הרומנטית מצפון גרמניה, בעיקר של פליקס מנדלסון שלמשפחתו היה מקורב.

בשנת 1866 נחנך 'בית הכנסת החדש' בברלין, מבנה מאורי - רומנטי עם עוגב וכיפת זהב שהיה לסימן היכר ארכיטקטוני - אדריכלי ותרבותי של העיר.



בית הכנסת החדש בברלין

בחיבוריו של לבנדובסקי. סגנונות שונים: הוא לקח מזמרת בית הכנסת לחנים ישנים ויצק להם תבניות חדשות, לעיתים לקח מוטיבים מצומצמים ממקורות זרים והפכם ליצירות מקוריות מרשימות למשל "מה טובו" - בתחילתה על פי אריה מפורסמת של מלחין איטלקי.

המקור המוסיקאלי ממנו נמנע המלחין הוא "הכוראל" (שיר התפילה) הלותרני. אף כי מחבר הרשימה שלליפר, מוצא לעיתים דמיון למוסיקה של הכנסיות הפרוטסטנטיות אותו כנראה יש ליחס להשפעה העמוקה של פליקס מנדלסון על המוסיקה של הכנסייה ושל לבנדובסקי.

למתעניינים בהסבר קצר נוסף ליצירות המלחין: 'הללויה'; 'וואלס' כל לעבדך'; 'והגן בעדנו' וכן 'בצל כנפך תסתירנו' - אנא ראו בגוף המאמר.

מגנינותיו - לחניו לתפילות ישראל התפשטו 'כעל כנפי נשרים' לכל הקהילות הגדולות והקטנות אשר רוח 'העת החיה' - החדשה 'נשבה בהן'.

והרי דוגמא לקונצרט שנערך בשנת 1920 בוילנה

נר ראשון של חנוכה בבית הכנסת הגדול בוילנה

1920, מאת רמי נויזרפר

כמה ימים לפני חג החנוכה – מתי בדיוק? על כך בהמשך – הודבקו על קירות בחוצות וילנה היהודית כרוזים דו-לשוניים (יידיש ופולנית), שהזמינו את הציבור להשתתף באירוע חגיגי לכבוד הדלקת הנר הראשון של חנוכה, שיתקיים בשעה ארבע אחר הצהריים בבית הכנסת הגדול של העיר.



וזו לשון המודעה:

בית הכנסת העירוני

ביום ראשון ה-5 בדצמבר [שם החודש נכתב בצורתו הרוסית – דעקאבער] יתקיים בבית הכנסת הגדול ערב חנוכה חגיגי. על הנר הראשון יברך חזן העיר מ' קרמר, עם מקהלה

מחוזקת של 40 גברים, ותזמורת קונצרטים גדולה של 20 נגנים, בניצוחו של המנצח הנודע א' אַלְוֹסְקִי.

תכנית :

1. מה טובו (לבנדובסקי)
- 2-4. ברכות, הנרות הללו, מעוז צור ישועתי (זיידל רבינר)
5. הללויה (לבנדובסקי)
6. אתה נגלית) ש. טָפֶר)
7. מזמור שיר חנוכת (גוטֶבֶטֶר)
8. התקוה

הכל מבוצע על ידי חזן, מקהלה ותזמורת בניצוחו של א' אַלְוֹסְקִי.



הרוח הייחודית ללחנו: הייתה בעיקרה שמירת הרוח הלאומית העברית המקורית. חיבוריו נועדו לא רק לשירת המקהלה אלא גם לשירה בציבור. הלחנים הפכו לנכסי צאן ברזל.

בבתי הכנסת גם בישראל ובארצות הברית. בקהילות הרפורמים ואף האורתודוקסים.

עד ימי השואה היו ברוב בתי הכנסת המודרניים באירופה ובארצות הברית: אורתודוקסיים, קונסרבטיביים ורפורמים שרו אך ורק מוסיקה של לבנדובסקי וזולצר.

היו שראו בשירת לבנדובסקי מעין "שירת הלויים בבית המקדש". המוסיקה שלו הייתה כל כך חשובה עד שבתקופת מלחמת העולם השנייה יזם בית הכנסת בברלין סידרת הקלטות של המוסיקה הזאת כדי להשמיעה בבתי הכנסת בערי השדה, כדי שלא תישכח בימי המלחמה הקשים

לשם כך גויסו החזן והזמר המפורסם יוסף שמידט והאורגניסט הרמן שילדברגר.

לאחר השואה ועם הקמת מדינת ישראל, חלה מהפכה במוסיקה של בתי הכנסת המודרניים. הייתה ריאקציה חריפה נגד המוסיקה של לבנדובסקי וזולצר.

המלחינים ניסו לכתוב בסגנון מודרני בהשפעת התפתחות המוסיקה הכללית וניסיונות ישראלים ליצירת מוסיקה "ים תיכונית" חדשה ברוח ישראל המתחדשת. כמו כן גבר המנהג של מזרח אירופה על פני בני אשכנז המערביים. התפתחה הגישה שראתה 'חטא' בלחניו

של לבנדובסקי, כאילו המוסיקה שלו מסמלת את ההתבוללות בתקופה שלפני השואה.

הסיכום שמביא פרופ' אליהו שלייפר, שעל מאמרו הסתמכתי בסקירה לעיל, מובא להלן:

'המוסיקה של לבנדובסקי בוודאי אינה זמרת הלויים בבית המקדש, אך גם לא ייתכן לראותה אך ורק כסמל ההתבוללות, היא העשירה את המוסיקה של בית הכנסת ביופייה. הכניסה מיפיותו של יפת לאוהלי שם, ובעיקר איננה עשויה כולה מקשה אחת. יש בה סגנונות

שונים ומגוונים ועדיין היא יכולה להפרות את זמרתנו ולשמש מופת לגישה אסתטית של "הדרת קודש".

"הללויה של גימנסיה הרצליה"

בספח לרשימתו מביא המחבר הערתה של ד"ר בתיה באיאר שהייתה מוסיקולוגית - מורה וגם ספרנית, מנהלת מדור המוסיקה בספרייה הלאומית וחלוצה בתחום הארכיאולוגיה המוסיקלית של תרבויות עתיקות במזרח התיכון: ...אם תפתח את ספרה הנחמד של

נתיבה בן יהודה, עם פרק הזיכרונות שלה מגימנסיה הרצליה, היא מספרת שם איזה מעמד היה ל"הללויה" של לבנדובסקי שם.

פתחתי את ספרה של : נתיבה בן יהודה , "אוטוביוגרפיה בשיר וזמר
"ושם , בפרק 'נעורים בגימנסיה' – שירים למקהלות (1942 - 1946)
במספר 125 "הללויה" מלים : תהלים לחן : לבנדובסקי 'ל"הללויה" היו
קוראים ה "הללויה של גימנסיה הרצליה". כל מחזור שר אותה ,
והתייחסנו אליה כאל המנון , אי אפשר היה לערוך בגימנסיה חגיגה בלי

לשיר אותה . עד היום , בכל כנס של בוגרים - כמובן : שרים את
ה"הללויה". ובארבעה קולות . ' בעמוד הספר מובאים התווים. .

בנין הגימנסיה הרצליה



<https://www.youtube.com/watch?v=-4WyKTtLtU>

מקהלת זמרתיה מירושלים בניצוחו של אורי אהרון מבצעת את היצירה.

החגיגה בברלין בדצמבר 1890

**"למלאת יובל שנים לכהונתו כמנהל מחלקת מנגנים מטעם הממשלה וראש
להקת המשוררים בהיכל הגדול"**

להלן התיאור כפי שהופיע בעיתון "המגיד" : 'הבוקר אור וה 'לוינדובסקי
עודנו על משכבו ולהקת משוררי בית הכנסת הגדול דפה אשר תחת
פקודתו באה לביתו להעירו משנתו בשירה ובזמרה ולהביאו בכבוד לבית
הכנסת. אשר שם חדשו את שירם וישירו לכבודו שירים נעימים אשר
איזן ותקן הוא בעצמו. והרב הד"ר מאיבויים נשא את מדברותיו לכבודו.

בשוב החוגג הביתה הופיעו אליו צירי עדת ברלין וחברי ועד החגיגה .
אשר ימנו בו גדולי העדה ונכבדיה . ובעוד כי הראשונים הושיטו לו

כתבת יקרה בשם קהילת ישראל בברלין , נתנו לו האחרונים עשרת
אלפים מרק להוציא לאיזה מטרה טובה כפי חפץ לבבו . מלבד

זאת נתן על ידו ראש הוועד ה' יצחק , גביע זהב יפה מאד בשם עדת
עיר מינכן. לעת הצהרים בקרוהו בביתו רבני עירנו והרב הד"ר
אונגרליידר (רבה של קהילת ברלין עשרות שנים - מ.מ. כ.). דרש בשבח
החוגג דברים נעלים ונמרצים . אגודות החזנים והמורים באשכנז שלחו
גם הן את ציריהן מעיר ועיר . מלבד טלגרמות ומכתבים אשר הגיעו
למאות ולאלפים מכל הערים והמקומות אשר שמעו את שמו הטוב .
ערך החגיגה ומעלתה עלה עד מרום קצה ע"י הכבוד והיקר אשר הראה
קיסר אשכנז להחוגג בכנותו אותו ביום ההוא בתאר "פרופסור המוזיקה
מטעם הממשלה" . בערב היום הוכן משתה גדול לכבוד החוגג ולערך
שלוש מאות איש מנכבדי עיר ברלין מלאו את אולם החגיגה בבית
'חברת הרעים' , ויחוגו ברוב פאר והדר במקהלות שרים ושרות בשירי
ומנגינות החוגג ויתר חכמי המוזיקה שהיו שם כמו הפרופ. 'יוהכים הויזמן
. וירטה קרודיה ועוד. הד"ר קרפלס (כנראה ד"ר גוסטב קארפלס ,
היסטוריון וחוקר ספרות יהודי בגרמניה - 'תולדות ספרות ישראל'
'בגרמנית הערת מ. כ.) נשא בראשונה את מדברותיו לכבוד החג ויתאר
בשרד (כמו חרט לשרטוט) נאמן את גדל ערך חכמת המוזיקה אצל
בני ישראל בכל העתים והזמנים מיום שבתם על אדמתם עד היום הזה
ויציג על נס גם את לבנדובסקי אשר לצפירת תפארת הוא בימינו
לישראל.



תמונה מתוך "פסטיבל לבנדובסקי"-על הפסטיבל, שנערך בגרמניה, בהמשך.

דרשתו עשתה רשם עז ואדיר על כל השומעים, כי בהקסם הרב אשר על שפתיו וברוח החן והנועם השפוך על כל הגה אשר יצא מפיו יקח לב ונפש כל איש, אשר רגש היופי והנעימות יתנוסס בקרבו. אחרי כן שרו המנגנים את המזמור קל"ד (בתהלים) 'שיר המעלות הנה ברכו את ה' כל – עבדי ה' העומדים בבית – ה' בלילות : שאו – ידכם קודש וברכו את ה' : יברכך ה' מציון עושה שמים וארץ : ' (ואחרי אשר נשא יועץ המסחר גולדברגר את מדברותיו לכבוד הקיסר שרו עוד שיר אשכנזי לאומי והד"ר לוין, מטיף עדת נירנברג, ה' ויליאם, וולף הד"ר מינדן והיועץ סתר הפרופ. הפמן, ידיד החוגג ומכירו מכבר הימים דרשו כולם לכבוד החוגג וישתנו לחייו ולחיי משפחתו הכבודה.) מרתה - בתו של לבנדובסקי הייתה אשתו של הפילוסוף היהודי הרמן כהן - לפי 'ויקיפדיה' (אחרי כל אלה עמד החוגג ממקום מושבו ויביע תודה רבה ממקור לבבו בעד כל הכבוד הרב אשר חלקו לו. כל הנאספים. והפרופ' כהן שתה לחיי ועד החגיגה.

אחרי חצות הלילה נפרדו הקרואים איש מאחיו שמחים וטובי לב וכל אחד ברך את חתן היובל, כי יוסיף עוד אמצ' לעבוד עבודת קודש ויזכה לראות בכבוד ישראל ותפארתו. גם אנחנו נברכהו ממעמקי לבנו כי יאריך ה' ימיו בשלום ונחת ויהי לתפארת ולכבוד לבני עמנו

עד עולם'.

לבנדובסקי - דמות ראשונה של מנצח קומפוזיטור במוסיקה הדתית היהודית

הכותרת מתוך רשימתו של מנשה רבינא שהיה מוסיקאי מלחין ומשורר ואף חוקר ומבקר מוסיקה ומחול. הרשימה : 'השבת במוסיקה היהודית' התפרסמה בכתב העת "מחניים" חוברת פ"ו, 1964.

'מחניים' היה במשך שנים רבות הביטאון של הרבנות הצבאית הראשית. להלן על פי הרשימה:

לבנדובסקי היה מנצח קומפוזיטור אשר אינו עובר בעצמו לפני התיבה , כי אם עומד לימינו של חזן ידוע לעזור לו לרומם הדרת התפילה ולהעמיק השפעתה על ידי זמרה אמנותית של מקהלה מפותחת.

שני ספרים הוציא לאור הקומפוזיטור לבנדובסקי.

א. " קול רנה ותפילה" 1871 - זמירות לקול אחד או לשני קולות בשביל עבודת האלוהים של היהודים (איזראאליטיש) . את המקום הנכבד בספר זה תופסים הרצ'טאטיווים (רצ'טטיב משמעו באיטלקית 'מדוקלם' - דקלום מושר - המדובר בסגנון כתיבה וביצוע מוסיקלי שנועד לחקות בשירה או בנגינה דיבור אנושי) והמילה פארלאנדו (כמו דיבור) חוזרת ונשנית בפרקים שונים .

ב. " תודה וזמרה " 1882 - פרקים למקהלה בת ארבעה קולות עם סולנים בשביל עבודת האלוהים של היהודים . הפרק הראשון בספר זה הוא "מה טובו" , אותו פרק זמרה מפורסם אשר חדר לכל בית כנסת ,

<https://www.youtube.com/watch?v=8VJ-05jc0uA>

לבנדובסקי-"מה טובו" ו"לכו נרננה"-בסרטון משולבות תמונות הקשורות לחייו של לבנדובסקי

עובד למקהלות בהרכבים שונים עם ליווי או בלי ליווי , והביא יחד עם פרקי זמרה מפורסמים לתחושה של מוסיקה בעלת אופי ענוג.

חשובה גם העובדה - שפרקי הזמרה למקהלה אצל לבנדובסקי הם ממושכים ומאפשרים האזנה מרוכזת גם בלי קשר עם התפילה של החזן .

ההארמוניות - היחס בין גובהם , באותו זמן , של צלילים , אצל הקומפוזיטור מעניינות .

כמו בפרקי הזמרה של מנדלסון כן גם אצל לבנדובסקי , התפתחות הקולות היא אורגאנית ומבוצעת באופן טבעי על ידי המקהלה .



חזנות. "תודה וזמרה". ברלין, 1882. החזן לבנדובסקי. מהדורה ראשונה (מוצע במכירה פומבית)

"תודה וזמרה". תווי נגינה לימים הנוראים ולכל חגי ישראל. תפילות ראש השנה, ויום כיפור, פסח, שבועות, סוכות, שמחת תורה, חנוכה ופורים. טקסט התפילה מלווה את התווים בגרמנית ובעברית, באותיות לטיניות. שמות השירים באותיות עבריות גדולות. אחד מספרי המוסיקה והחזנות היהודית החשובים ביותר מאת החזן לואי לבנדובסקי. מהדורה ראשונה של חלק התפילות הללו. ברלין, 1882. גרמנית, עברית באותיות לטיניות. 32 ס"מ. [4,338,2] עמ'. מצב מעולה. נייר עבה, משובח. כריכת עור מהודרת, אדומה, יפפיה. כיתוב מזהב על גבי הכריכה ובשדרה. לואי לבנדובסקי, מלחין יהודי גרמני במאה ה-19. החזן הראשי, מנצח המקהלה היהודית בבית הכנסת הגדול בברלין. היה התלמיד היהודי הראשון שהתקבל לאקדמיה למוסיקה בברלין, זאת, בהשפעת משפחת מנדלסון

המלחין לבנדובסקי - בעיתונות היהודית ההיסטורית

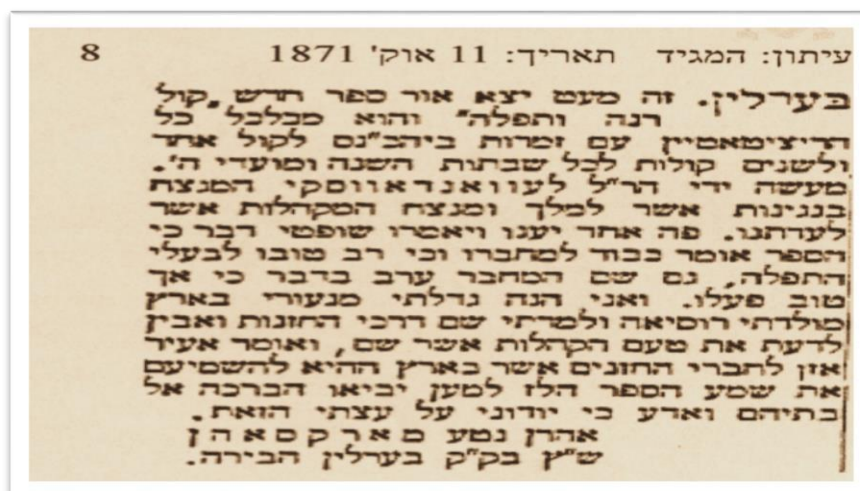
ערכתי סקירה קצרה לפי תקופות, ארצות, עיתונים וירחונים וגם על פי האזכורים בעיתונות העברית בארץ ישראל עד ואחרי הקמת המדינה.

בכתב העת העברי "הכרמל" שהופיע תחילה כשבועון ויצא לאור בוויילנה הופיעה בשנת 1867 רשימה מברלין. המדובר בחברת לומדי ש"ס - שעור אחד בשבוע, שערכו טקס ביום 'שמחת תורה' ב'בית הגדול' - "אחזת מרעים", בחגיגה נכחו כמאתיים וחמשים איש.

בחלק הנגינתי המקהלה שרה את 'שירת המלך' בתרגום ללשון הקודש ולבנדובסקי תכן – הלחין להם את הנגינה. בהמשך החגיגה אחרי ברכות, ודרשה מענייני דיומא גם על הצלחת החברה של הלומדים וקריאת הזירוז אל עשירי היהודים בברלין לתרום ליסוד בית מדרש לרבנים. ואז - 'המנצח בשיר רעהפעלדט היטיב לנגן בנגינות תפילות ישראל אשר תכן המנצח בנגינות לעוואנדאווסקי' ואחרי כן 'לעוואנדאווסקי, עצמו, הטיב לזמר עוד כהנה וכהנה והש"ץ הראשי מיטיב קול. ...'

בעיתון "המגיד" בשנת 1871 התפרסמה ההודעה מהעיר בערלין עליה חותם: אהרן נטע מארקסהאן ש"ץ בק"ק בערלין הבירה: 'זה מעט יצא אור ספר חדש "קול רנה ותפלה" והוא מכלכל כל הריציטאטין עם זמרות ביהכ"נס לקול אחד ולשנים קולות לכל שבתות השנה ומועדי ה'. מעשה ידי הר"ל לעוואנדאווסקי המנצח בנגינות אשר לכלך ומנצח הסקהלות אשר לעדתנו. פה אחר יענו ויאסרו שופטי דבר כי הספר אומר כבוד למחברו וכי רב טובו לבעלי התפלה. גם שם המחבר ערב בדבר כי אך טוב פעלו. ואני הנה נדלתי מנעורי בארץ מולדתי רוסיאה ולמדתי שם דרכי החזנות ואבין לדעת את טעם הקהילות אשר שם, ואומר אעיר און לתבירי החזנים אשר בארץ ההיא להשמיעם את שמע הספר הלז למען יביאו הברכה אל בתיאם ואדע כי יודוני על עצתי הזאת.'

המקהלות אשר לעדתנו. פה אחד יענו ויאמרו שופטי דבר כי הספר אומר כבוד למחברו וכי רב טובו לבעלי התפלה, גם שם המחבר ערב בדבר כי אך טוב פעלו. ואני הנה נדלתי מנעורי בארץ מולדתי רוסיאה ולמדתי שם דרכי החזנות ואבין לדעת את טעם הקהילות אשר שם, ואומר אעיר און לתבירי החזנים אשר בארץ ההיא להשמיעם את שמע הספר הלז למען יביאו הברכה אל בתיאם ואדע כי יודוני על עצתי הזאת.'



בעיתון "הצפירה" , העיתון החשוב , הפופולרי והמתווה דעת קהל בציבוריות היהודית

שהחל לצאת לאור בוורשה בשנת 1862 ועד 1931 , הופיעה בשנת 1901 הכתבה 'שירי עם ושירי ציון' שנכתבה על ידי אברהם בער בירנבוים מטשענסטאכאוו , שהיה אישיות רב גונית: חזן וגם שוחט , קומפוזיטור ומורה להארמוניה וקונטראפונקט - של יצירת מירקם

הרמוני לשני קוים מלודיים עצמאיים . על חיבורו "הלל וזמרה" זכה לפרסים מ'האקדמיה למחשבת הזמרה' בלייפציג וברלין . ב'הצפירה' היה סופר מאד פורה ומקיף לענייני מוסיקה .

ועל לבנדובסקי ציין שלא היה חזן מעיקרו כי אם מנצח בנגינות , את החיבורים "תודה וזמרה" החשיב כענקיים שהעשירו את שירת בית הכנסת בעושר רב. עיקר תהילתו של לבנדובסקי , על פי בירנבוים , בכך שדווקא שמר את הנוסחאות המקובלים באשכנז הדרומית לכל פרטיהם. אנחנו היהודים לפי בירנבוים, מחויבים להכיר לו תודה, עכ"פ בעצם

המידה כמו מלכות אשכנז שכיבדה אותן על חיבוריו בתואר 'קאניגליבער פרופיסור דער מוזיק' .

לבנדובסקי בעיתונות היהודית ההיסטורית בארץ ישראל בתקופת המנדט הבריטי ובמדינה

האזכורים בין השנים 1921 ועד 1986 בעיתונות של כל הקשת הפוליטית.

בעיתון "דאר היום" בשנת 1921 : 'חגיגת מאה שנה ליום הולדת המנגן ליבנדובסקי -

הקהילה היהודית בברלין עושה הכנות לחוג את יום הולדת החזן והמזמר ליבנדובסקי מחבר הזמרה של בית הכנסת . החגיגה תהיה ביום הראשון של חג הפסח , שאז תמלאנה מאה שנה להולדת החזן והמנגן המפורסם כל כך בחוגי החזנים ואוהבי הזמרה היהודים' .

עמוד שער של עיתון "דואר היום"



באותו עיתון בשנת 1922 הודעה לקהל הנכבד : החזן ישעיה גוטמן , החזן הראשי לעדת הספרדים בווינה יתפלל התפלות - קבלת שבת וערבית ובבוקר משעה שמונה תפלת שחרית ומוסף . המנגינות של טובי הקומפוזיטורים לתפלות ישראל ובהם לבנדובסקי .

התפלות באולם ביה"ס "למל". בשכונת 'זכרון משה' בירושלים ששימש את הקהילה הירושלמית ונערכו בו הרצאות , אסיפות שונות , הופעות ותפילות . לאותה תפילת שבת נמכרו כרטיסים שניתן היה להשיג גם אצל הספר שמואל בריסקר – אזרחי, חלק מההכנסה נאמר בהודעה , הוקדש לטובת עניין ציבורי חשוב . בריסקר היה חברו של עקיבא רבינוביץ הסבא של בתיה כרמון . והוא היה ראשון המברכים אותו.

ביום נישואינו.

רשמוע אל הרנה ואל התפלה

מתכבדים אנו להודיע לקהל הנכבד כי בש"ס זו פ' תולדות ה' בסלו תרפ"ג יתפלל מר
ישעי' נוסמן, תחון הראשי לעדת הספרדים בוינה.
באולם בית"ס למל, תתפלות: קבלת שבת וערבית בשעה 4,45 בערב, ובבקר
משעה שמונה תפלת שחרית ומוסק. המנגינות של טיכוי הקומפוזיטורים לתפלות ישראל:
פרופסור זולצר, לבנדובסקי, פרידמן, הלפרין, נומבורג, ודק, פירט, ועוד ...
כרטיסי-כניסה אפשר להשיג בבמ"ס תרבות, במספרה בריסקר, ובבית"ס למל.
המחירים: שני שיליונ, ושיליונ אחד.
חלק מחכנסה מוסדש למוכת ענין צבורי חשוב.

בכבוד רב החנהלה.

בעיתון "דבר" בשנת 1937 דווח על 'מסיבת היסטוריה' של רינה
ניקובה רקדנית הבלט הכוראוגרפית אשר כללה בתכנית הלהקה את
הריקוד: "על נהרות בבל" לפי המוסיקה של לבנדובסקי.

באותה השנה במסגרת השידורים של שירות השידור של

פלשתינה א"י ב'תכנית ירושלים' השתתפה "מקהלת שם" -
מיסודה של מחלקת התרבות ליד הועד הלאומי של כנסת ישראל,
בניצוחו של מקס למפל שהיה גם נגן עוגב ומלחין ישראלי ממוצא
אוסטרי.

המקהלה השמיעה מלבנדובסקי את: "בצאת ישראל ממצרים" ואת
"הללויה."

"אודך כי עניתני" - לבנדובסקי בתקופה הסוערת והטרגית של מלחמת העולם השנייה

בשנות הארבעים הושמעו, לפי האינפורמציה בעיתונים: "המשקיף"; "
"הצופה" ו"דבר" מיצירותיו בתכניות הרדיו ובהן: 'תפילת טל'; 'וגם את
- 'מה אשיב לה' 'בביצועו של אריה זקס המלחין, פסנתרן
והמעבד מוסיקלי לקטעי חזנות .

בשנת 1942 הושמעו מיצירות לבנדובסקי בתכנית ביום שישי:
"שלום עליכם מלאכי השלום" שהוגשה על ידי אפרים גולדשטיין –
אפרים די זהב, המוכר כיום לכל בקולו בפתח התוכנית: "המבדיל בין
קודש לחול" בשידור במוצאי השבת. די זהב היה יליד העיר העתיקה,

<https://www.youtube.com/watch?v=bOsHM9O5b-8>

אפרים די-זהב שר בפתח התוכנית "המבדיל בין קודש לחול"

בילדותו התחנך כמה שנים באנגליה, הפך לקריין ב"קול ירושלים" וכן
לעורך תכניות וזמר ואף סופר לילדים ונוער. התכנית "שלום
עליכם"...לוותה על ידי תזמורת האולפן של שירות השידור.
בשנים הבאות כללו השידורים את לחניו של לבנדובסקי: "לכה דודי
ו"מה טובו."

ערב הקמת המדינה

בעיתון "על המשמר" משנת 1947 בלוח השידורים - תכנית קצרה
לפרקי חזנות של לבנדובסקי ובהם: 'יבדל' ו'בנחת יאמר'. בתכנית גם
מקהלה בניצוח נחמיה וינבר - המנצח היה גם קומפוזיטור, ובשנת
1955 פרסם 'אנתולוגיה של מוסיקה יהודית דתית', שירי קודש וגם שירי
עם של יהודי מזרח אירופה. בתחילת החיבור פרק העוסק בטעמי –
המקרא ..

בימי המדינה "איך לא נשיר ?" שואל ומפציר לייב גלאנץ,
"מעריב , 1955"



החזן לייב גלאנץ

גלאנץ יליד קייב , היה 'ילד פלא' שגדל במשפחת חזנים והפך לאחד מגדולי החזנים.

היגר לארצות הברית ובאמצע שנות החמישים עלה לארץ והשתקע בתל אביב .

ברשימה כתב גם על "הזמריה השנייה" - כנס המקהלות היהודיות מהארץ ומחו"ל שהתקיים בישראל . גלאנץ מצביע על 'הענף הגדוע' והוא-זמרת ישראל . ההתנתקות נובעת לדעתו אף מההשקפה החילונית המתנערת מאמנות עממית ומקורית וללא זיכרון של "אהבת נעורים"

והוא שואל למה לא מלמדים 'איך לשיר את שיר ה' ?' האין זאת חובה 'בשוב ה' את שיבת ציון' להתעורר ולהילחם בעד הנשמה היתירה המוסיקלית שלנו ? מדוע לא קמה מקהלה נשגבה בה חזון לאומי אמנותי ? מדוע נעדר הפירוש המהותי של המסורת שלנו בצלילים טיפוסיים - מקוריים בתוכן , וחדשים בצורתה מפיות מקהלה כמו של לבנדובסקי בברלין ? והשאלה העיקרית : איך לא נשיר את שיר הדורות שלנו , שיר הנצח של עם ישראל !

בעיתון "חרות" בשנת 1958, לפי לוח השידורים, כולל העורך בנימין צביאלי בתכנית "מלווה מלכה" את "אל הרינה ואל התפילה" של לבנדובסקי.

בעיתון "דבר" במוסף 'דבר השבוע' בשנת 1959, בכתבה שעניינה "קול חזן להשכיר". נזכר גם החזן הישראלי בנימין אונגר שהיה חזן בית הכנסת הגדול בתל-אביב. את השכלתו המוסיקלית רכש בקונסרבטוריונים בגרמניה, אבל את החזנות לא עשה לפרנסתו העיקרית.

אונגר טיפח בעיקר קומפוזיציות שנחשבו כקלאסיות בחזנות כמו של אחד מגדולי המלחינים - לבנדובסקי.

המלחין - ביצוע יצירותיו בשנות השישים

באותו עיתון בשנת 1963 מדווח על 'מקהלת קול ישראל' המבצעת שירים של המלחין.

"מעריב" גם כן בשנת 1963, רשימה על מבחני קול למחזה: "גבירתי הנאוה" שהעלה האמרגן גיורא גודיק. למבחנים התייצבו גם כמה גברים חובשי כיפות והשמיעו "כבקשתך" אף מלחניו של לבנדובסקי.

"דבר" משנת 1964 על "הזמריה" החמישית שחדלה להיות כנס רק של מקהלות יהודיות אלא וגם בינלאומית, כך הונגריה השולחת מבודפסט בפעם הראשונה את המקהלה על שם לבנדובסקי ועמה רפרטואר המורכב מיצירות קודאי; ברטוק; ליסט...

עיתון "מעריב" בשנת 1968 סוקר קונצרט מקהלות ותזמורות נבחרות, מטעם משרד החינוך שהתקיים ב'היכל התרבות', ומקהלת הילדים מפתח תקוה שרה מיצירות לבנדובסקי.

"מעריב" משנת 1976 מובא סיפורו של "הבאריטון שרוצה לחזור" - פאולו גורין זמר הבריטון האופראי והחזן, אשר למד באיטליה ושר גם ביידיש. בימי מלחמת העולם השנייה נאסר ונכלא. בשנת 1945 הגיע לארץ ישראל, הצטרף לאופרה העממית, השתתף בהקלטת האופרה "דן השומר", וגם בקונצרטים עם התזמורת הפילהרמונית ועוד.

ב 1951 עבר להולנד והופיע כזמר באופרות רבות . בגרמניה שר בשנות השישים – במחזה : "כנר על הגג" בדמותו של 'טוביה החולב' .

החל מסוף שנות השישים הקדיש את עצמו יותר לחזנות והכשרת חזנים.

<https://www.youtube.com/watch?v=q7ZeBpVEEAc>

פאולו גורין שר את "העליה לחניתה"

על הקריירה שלו כחזן ספר : 'אני בעל קורא בתורה ואני מזמר בבית – הכנסת את לחניו העתיקים של לבנדובסקי'...

יצירות לבנדובסקי על פי "מעריב" משנת 1986, מושמעות גם הן בתכנית של פיוטים ומזמורי תפילה.

פסטיבל לואי לבנדובסקי



הפסטיבל נערך בגרמניה . זהו פסטיבל בינלאומי מיוחד המוקדש למלחין היהודי-גרמני שהלחין בעיקר מוסיקה דתית . ד"ר ש.ב. פלדמן שכתב על 'השירה הדתית בבית הכנסת' הדגיש שלבנדובסקי היה חדור ברוחו ושיטתו , מוסיקה מודרנית שבמודרנית - ממיטב היצירות הרליגיוזיות והחילוניות . הקטעים שהלחין היו של קטעי התפילה היהודיים במאה

ה – י"ט יחד עם היותו מנצח המקהלה בבית הכנסת החדש בברלין.

בעזרת 'הגוגל' ו'היוטיוב' אפשר להאזין לביצועים רבים בקולות חזנים ; הרכבי חזנים ; מקהלות... ליצירות רבות שלו , חלקם גם בהכנות להשתתפות בפסטיבל . כך למשל את מקהלת הגליל העליון : "מה טובו" , ואת שלמה הוניג - בביצוע "לכה דודי" .

<https://www.youtube.com/watch?v=O9FA9VnD1QM>

שלמה הוניג מבצע את "לכה דודי"

כדאי מאד לדעתי להאזין לשיר זה - השני בביצועו, מתוך הפרויקט "זכרונות מגרמניה" . וכך כתב' : פולקלור יהודי – גרמני נשכח , בעיבודים מחודשים ומקוריים . המנגינות בפרויקט הזה לקוחות מאנציקלופדיה על יהדות שכתובה בגרמנית והייתה בבית סבי וסבתי בקיבוץ "חפץ חיים" . "בין הערכים הודפסו גם תווים הקשורים לאותו ערך."

המלחין לבנדובסקי - באתר "זמרשת"



"זמרשת" - 'חבורה של שומרי זמר עברי מוקדם ששמה לה למטרה להציל מהכחדה את השירים שנכתבו והושרו בעברית מראשית הציונות ועד קום המדינה ולהנגישם לציבור' לכל שיר מובא הטקסט , הביצוע או המבצעים - אפשר להאזין , וגם לקרוא מידע על המחבר ועל המלחין , ולעתים פרטים ענייניים נוספים על השיר...

בערך של לבנדובסקי הובאו : 'אדון עולם' ; 'אלוהים לנו מחסה ועוז' ;
'אנוש כחציר ימיו' ; 'בצאת ישראל' ; 'הללויה' ; 'זכרתי לך חסד' ; 'לכה
דודי' ; 'מה טובו' ; 'מה ידידות משכנותיך' 'צדיק כתמר יפרח' ; 'קידוש
ליל שבת' ; 'שאו שערים' .

הביצועים שהובאו הינם - בין השנים : 1953 - 2016 .

המבצעים - ראו לפי התפילות : מקהלות : 'קול ציון לגולה' ; 'קול
ישראל' ; 'גלבוע' ; 'קנדה' ; 'תלמידי כיתות ז – ח במעגן מיכאל' ;
'הממ"ד ע"ש יהודה הלוי , ירושלים' ; 'הלהקה הקולית הישראלית'
;

'מקהלת קיבוץ סעד ובני עקיבא' ועוד ...

יחידים : שלומי הוניג ; ברוך נוימן ; אמרה היידו ; רחל דיסנצ'יק
; אסטרוגו נחמה -

מאוסף יעקב מיכאל של מוסיקה יהודית בארכיון הצליל בספריה
הלאומית ; עזריה אלון ונוספים. ..

המלצה אישית וזאת רק לעניות 'טעמי' : האזינו לעזריה אלון - "שאו
שערים" ומקהלת קיבוץ סעד ובני עקיבא - "הללו – יה" .

ולסיום



בול גרמני שנוצר ב-2004 הנושא את דיוקנו של לבנדובסקי .

הבול הונפק לכבוד מאה שנים להולדתו של הזמר והשחקן היהודי הידוע יוזף שמידט.

(נולד ב- 1904 נפטר בנובמבר 1942)

שמידט נפטר במלחמת העולם השנייה במחנה גירנבאד, שווייץ (הוא היה זמר אופרה ואופרטה, טנור לירי וחזן יהודי מפורסם, יליד בוקובינה, נודע גם בכינויים "הזמיר מצ'רנוביץ" ו"קרוזו היהודי." אשר שר גם מיצירותיו של לבנדובסקי).

רחוב

לבנדובסקי, אליעזר תל אביב

1894-1821

(מתוך המדריך לרחובות תל אביב)

חזן ומוסיקאי יהודי. נולד בפולין וחי בגרמניה. למד מוסיקה באקדמיה לאמנויות בברלין. סייע לחזנים בברלין, עיבד יצירות חזנות של אחרים לארבעה קולות והתמנה למנצח על מקהלת בית הכנסת ב-1840. עם הקמת בית הכנסת הרפורמי בברלין ב-1864 חיבר תפילה בליווי עוגב, יצירתו העצמאית הראשונה בתחום החזנות. ספרו הראשון שכלל יצירות לשבת ולחגים, "קול רינה ותפילה", ראה אור ב-1871.

